

JOLANTA BARBARA JABŁONKOWSKA
Akademia Wychowania Fizycznego Wrocław

Ekologiczna świadomość backpackerów

Wprowadzenie

Środowisko naturalne (obok dziedzictwa kulturowego) stanowi jedną z ważniejszych atrakcji turystycznych. Turystyka bowiem otwiera m.in. perspektywę na poznanie bogactwa natury¹. Jednakże jest w tej relacji dość powszechnie notowane dziś zagrożenie dla przyrody². Stanowi je m.in. bezrefleksyjna konsumpcja turystów³. Tu wskazuje się szczególnie na odbiorców turystyki masowej⁴. Natomiast w różnych odmianach turystyki alternatywnej wielu badaczy wyróżnia pewną wrażliwość odbiorczą na środowisko naturalne⁵, co może wynikać m.in. w znacznej mierze z niszowości tych form turystycznych oraz z określających je znamion motywacyjnych, które kierują wyborem miejsc podróźniczych destynacji, m.in. chęć poznawania miejsc o walo-

¹ K. Kozuchowski, *Walory przyrodnicze w turystyce i rekreacji*, Wydawnictwo Kurpisz S.A., Poznań 2005; P. Bohdanowicz, *Turystyka a świadomość ekologiczna*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2006.

² W. Alejziak, *Turystyka w obliczu wyzwań XXI w.*, Albis, Kraków 1999; M. Baranowska-Janota, *Przyrodnicze obszary chronione i turystyka*, „Człowiek i Środowisko” 2001, t. 4, nr 25, s. 119–124.

³ J. Kamieniecka, *Ekopolityka w turystyce. Raport o zmianach możliwych i potrzebnych*, Instytut na rzecz Ekorozwoju, z. 2, Warszawa 1998; S. Szewrański, *Rozwój zrównoważony*, Instytut Kształtowania i Ochrony Środowiska AR, Wrocław 2002.

⁴ Z. Wilczek, *Ekologia w turystyce.*, Wydawnictwo Akademickie Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej w Lublinie, Warszawa–Lublin 2004.

⁵ W. Niemiec, *Turystyka alternatywna w zgodzie ze środowiskiem*, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Sączu, Nowy Sącz 2002; I. Jędrzejczyk, *Ekologiczne uwarunkowania i funkcje turystyki*, Wydawnictwo Śląsk, Katowice 1995.

rach przyrodniczych, potrzeba przebywania w środowisku ekologicznym oraz potrzeba przeżycia rzeczywistych doznań na łonie natury.

Jednym z typów turystyki niemaszowej, który w ostatnim dziesięcioleciu zaistniał w polskiej rzeczywistości pod angielską nazwą, jest backpacking⁶. Ten szczególny typ podróżowania w swej istocie zindywidualizowanego odbioru, kładzie nacisk nie tylko na jednostkowość przeżywania czy doświadczania inności kulturowej czy przyrodniczej, lecz także formuje specyficzny styl życia, oparty na świadomym istnieniu⁷. Podkreśla się, że charakteryzują go podstawowe znamiona definicyjne: indywidualizm (podróżowanie w pojedynkę), oszczędność (realizowanie wypraw niskim kosztem), nieformalność (planowanie i organizowanie wyjazdów we własnym zakresie) i niezależność (odbywanie podróży bez ścisłych ram czasowych i przestrzennych)⁸. Jest jednak jeszcze jedna cecha charakterystyczna dla backpackingu – aspekt społeczny i przyrodniczy. To swoisty styl podróżowania, wpisujący backpackera w sposób „świadomego” postrzegania otaczającej go rzeczywistości⁹. Backpacker to turysta z definicji poszukujący w bezpośrednim kontakcie ze społecznością lokalną oraz z otaczającą go – w przestrzeni jego podróży – przyrodą autentyzmu przeżyć i autonomii doświadczeń¹⁰. Jedną z ważniejszych motywacji uprawiania turystyki backpackerskiej jest chęć bycia bliżej natury¹¹. A zatem to poszukiwanie m.in. piękna natury powinno – jak się wydaje – w sposób szczególny wpływać na poziom świadomości ekologicznej backpackerów i formować ich szczególną wrażliwość na środowisko naturalne.

W literaturze zagranicznej niewiele miejsca poświęcono zagadnieniom związanym ze świadomością ekologiczną backpackerów. Opublikowano kilka artykułów, w których omawiano np. skutki ekologicznej degradacji środowiska

⁶ J. B. Jabłonkowska, *Backpacking a dwa pokolenia turystów – wstęp do badań nad definicją*, „Rozprawy Naukowe AWF we Wrocławiu”, 2014, nr 46, s. 37–45.

⁷ J.B. Jabłonkowska, *Backpacker tourism among Polish seniors*, w: *Education and upbringing in the educational school system*, red. K. Denek, A. Kamińska, P. Oleśniewicz, Oficyna Wydawnicza Humanitas, Sosnowiec 2013, s. 319–332.

⁸ L. Murphy, *Exploring Social Interactions of Backpackers*, „Annals of Tourism Research” 2001, t. 28, nr 1, s. 50–67.

⁹ S.A. Cohen, *Lifestyle travellers: Backpacking as a way of life*, „Annals of Tourism Research” 2011, t. 38, nr 4, s. 1535–1555.

¹⁰ A. Sørensen, *Backpacker ethnography*, „Annals of Tourism Research” 2003, t. 30, nr 4, s. 847–867.

¹¹ P.L. Pearce, L. Murphy, E. Brymer, *Evolution of the backpacker market and the potential for Australian tourism*, Sustainable Tourism Pty Ltd., Gold Coast, Queensland 2009.

przyrodniczego, wynikające z rozwoju turystyki alternatywnej¹²; wzrost zainteresowania podróżami, umożliwiającymi ucieczkę od miejskiego zgiełku i nadmiernej komercjalizacji w doświadczenie przyjemności bezpośredniego kontaktu z naturą¹³; zainteresowanie edukacją ekologiczną, ekoturystyką i innymi formami turystyki indywidualnej w środowisku przyrodniczym¹⁴. Pearce, Murphy i Brymer zbadali w ujęciu ogólnym postawy backpackerów wobec zagadnień związanych z ochroną środowiska¹⁵; Cooper opisał ekoturystyczne doświadczenia backpackerów, podróżujących po Fraser Island¹⁶.

1. Materiały i metody

Nie prowadzono dotychczas szerszych badań, które umożliwiłyby poznanie ekologicznej świadomości backpackerów i, wynikających z tej wiedzy, praktyk wobec środowiska naturalnego w czasie odbywania przez nich podróży. Dlatego w niniejszym badaniu skupiono się na próbie zdiagnozowania proekologicznych zachowań backpackerów i ich oczekiwań oraz na ich rozeznaniu w produktach turystycznych, opartych na technologii ekologicznej, wykorzystywanych przez nich podczas podróży.

Badanie przeprowadzono na przełomie września i października 2014 roku na stuosobowej grupie polskich backpackerów. Były to osoby w wieku 19–50 lat, które odbyły przynajmniej jedną samodzielną wyprawę o znamionach podróży backpackerskiej i same siebie określają mianem „backpacker”. Posłużono się metodą ankietową. W badaniu wzięło udział 68 kobiet i 32 mężczyzn. 24% osób legitymował się wykształceniem średnim, 76% – wyższym. Respondenci w większości pochodzili z dużych miast (powyżej 100 000 mieszkańców – 69%). Grupę 25% – stanowili mieszkańcy miast mniejszych, liczących od 50 000 do 100 000 mieszkańców. Tylko 6% osób ankietowanych

¹² V. Smith, *Boracay, Philippines: a case study in 'alternative tourism'*, w: *Tourism Alternatives*, red. V. Smith, W. Earnington, University of Pennsylvania Press, Philadelphia 1992, s.135–160.

¹³ M. Oppermann, *Regional Aspects of Tourism in New Zealand*, „Regional Studies” 1994, nr 28.

¹⁴ C. M. Hall, *Ecotourism in Australia, New Zealand and the South Pacific: Appropriate tourism or a new form of ecological imperialism?* w: *Ecotourism: A sustainable option?*, red. E. Cater i G. Lowman, John Wiley, Chichester, 1994, s. 137–157.

¹⁵ P.L. Pearce, L. Murphy, E. Brymer, *Evolution...*, s. 43.

¹⁶ M. Cooper, *Backpackers to Fraser Island: Why Is Ecotourism a Neglected Aspect of Their Experience?* „Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism” 2001, t. 1, nr 4, s. 45–59.

wskazało wieś jako miejsce swego zamieszkania. Aktywność zawodową zadeklarowało najwięcej osób: 57%. Kolejna grupa to studenci – 37% i bezrobotni – 6%.

2. Stan ekologicznej świadomości backpackerów

W kwestionariuszu ankiety wszyscy respondenci, określający siebie jako backpackerzy, zadeklarowali ekologiczną postawę wobec środowiska przyrodniczego (100%). Zaznaczyli, że posiadają niezbędną wiedzę do działań proekologicznych (100%). W pełni zgadzają się, że natura jest „dobrem najwyższym człowieka”. Dlatego podczas podróży są świadomi, że należy w najwyższym stopniu podjąć wszelkie starania o jej ochronę, czyli – co doprecyzował respondent – „zwracamy uwagę na dbałość o środowisko naturalne, w którym przebywamy podczas wyjazdów backpackerskich”. Wskazana deklaracja nie dała się w jakikolwiek sposób uwarunkować demograficznie. Swą pełną świadomość ekologiczną wskazali respondenci niezależnie od wieku, wykształcenia, wykonywanego zawodu czy aktualnego miejsca zamieszkania. Respondenci wyrazili swoje przekonanie, w zdecydowanej większości (100% mężczyzn i 86% kobiet), że turystyka backpackerska nie jest zagrożeniem dla środowiska naturalnego, ponieważ backpackerów, jako turystów w dużym stopniu zależnych od środowiska naturalnego, cechuje świadomość ekologiczna (86% wskazań), odpowiedzialność (79% wskazań) oraz wrażliwość na dobro natury (77% wskazań). „Środowisko backpackerskie – uzasadniał jeden z respondentów – jest najbardziej świadomą ekologicznie grupą turystów”, ponieważ – na co wskazywali inni respondenci: „backpackerzy rozumieją naturę”, „bo backpacking ma bardzo mocne powiązania z środowiskiem naturalnym”, „ponieważ backpackerzy są wrażliwi na dobro naturalne”, a „najczęściej dlatego, że są świadomi zagrożenia środowiska naturalnego i dlatego je respektują”. „Nigdy nie spotkałem się – wyjaśniał respondent – z sytuacją, żebym widział naganne zachowanie backpackera względem środowiska/kultury. Doświadczyłem natomiast wiele zachowań, które powinny być wzorem i przykładem dla innych”.

Ważnym motywatorem podejmowanych przez backpackerów działań na rzecz dbania o przyrodę jest wskazywana przez respondentów dojrzałość osobowa backpackerów: „W moim mniemaniu – uzasadniała respondentka – backpackerzy to z reguły osoby biorące odpowiedzialność za swoje zachowanie

i środowisko naturalne”, „w zdecydowanej większości są to ludzie odpowiedzialni i rzetelni” a ich podstawową zasadą w kontakcie z naturą jest „nie szkodzić środowisku”. Dlatego deklarowany w grupie respondentów „ekologiczny styl życia” nakierowuje ich na poszukiwanie „szczególnych środków ostrożności”, tym bardziej że są „gośćmi w środowisku natury i muszą się podporządkować panującym w nim zasadom”.

Wyłącznie 14% respondentów (z grupy backpackerek) zauważa pewne zagrożenie, jakie niesie lub może nieść turystyka backpackerska dla natury. Zagrożenia te wynikają z nieprzestrzegania zasad postępowania ekologicznego w środowisku naturalnym:

- używanie detergentów (mydła, szamponów, proszku do prania itd.) w środowisku naturalnym (myją się i piorą w rzekach, jeziorach itp.) – 47% wskazań,
- pozostawianie odpadów na szlakach, tworząc dzikie wysypiska śmieci – 43% wskazań,
- kupowanie produktów spożywczych w opakowaniach plastikowych – 36% wskazań,
- niszczenie przyrody dla zaspokojenia swoich potrzeb (palą ogniska w lesie, zrywają różne okazy roślin, płoszą zwierzyne itp.) – 29% wskazań,
- zachowywanie się głośno w środowisku naturalnym – 29% wskazań,
- używanie naczyń i sztućców jednorazowych – 14% wskazań,
- inne: „bezmisyłne rozbijanie namiotów na terenach parków narodowych”, „spalanie śmieci (również plastikowych) w lesie”, „używanie aerozolu przeciw insektom”, „palenie spirali przeciw komarom”, „wydeptywanie własnych ścieżek poza wyznaczonymi szlakami” – 1% wskazań.

Ekologiczne myślenie i wartościowanie postaw wobec środowiska naturalnego jest wśród badanych backpackerów mocno nacechowane nie merytoryczną wiedzą, lecz intuicyjną, która wynika bardziej z poczucia ich dezaprobaty dla degradacji środowiska przyrodniczego, niż z potrzeby rozwijania terenów przyrodniczo cennych. W praktyce oznacza to, że przyroda jest dla nich wartością rzeczywistą, ale w wymiarze instrumentalnym. A przyjmowane postawy są zdeterminowane doświadczeniem jednostkowym, nie zaś wynikiem szczególnych preferencji ekologicznych.

3. Zachowania ekologiczne backpackerów podczas wyjazdów turystycznych

Prostą konsekwencją rozumienia zagadnień związanych z ekologią są określone zachowania wobec środowiska naturalnego i działania na rzecz ochrony przyrody. Im większa bowiem świadomość ekologiczna (m.in. rozeznanie w skutkach działalności człowieka na środowisko), tym rozsądniejsze i bardziej wyważone stają się zachowania w przestrzeni natury. Respondenci, deklarujący szczególne ukierunkowanie turystyki backpackerskiej na ekologiczną dbałość o środowisko naturalne, zostali poproszeni o wskazanie, w jaki sposób na co dzień podczas swoich wypraw podróżniczych prezentują postawę proekologiczną. Udzielone odpowiedzi pozwoliły na opracowanie rejestru ich czynności proekologicznych (tab. 1). W najwyższej grupie wskazań (ponad połowa zazna-
czeń wszystkich respondentów) znalazły się trzy formy postępowania: dwie bezpośrednio wynikające z samodzielnego działania na rzecz przyrody – pozostawianie odpadów w miejscach wyznaczonych (96%), oszczędzanie wody i prądu (59%) oraz – jedna – związana z obywatelskim posłuszeństwem wobec norm ustawodawczych, obowiązujących w danym kraju – przestrzeganie zasad dotyczących ochrony środowiska naturalnego (88%).

W wynikach przeprowadzonych badań zarysowuje się szczególnie charakter dbałości o środowisko, formowany różnicą płci. Kobiety zdają się szczególnie poczuwać do odpowiedzialności – osobistej – za środowisko naturalne (to w większości one wskazały, że segregują śmieci – 53%, oszczędzają wodę, prąd – 49%, ograniczają korzystanie z elektroniki – 60%, inwestują w produkty pochodzące z recyklingu – 25%). Mężczyźni bardziej zorientowani są na aspekt odpowiedzialności grupowej, ich czynności ogniskują się wokół działań wspólnotowych (oni w większym stopniu podporządkowują się zasadom prawnym, regulującym poruszanie się w świecie natury – 94%, poczuwają się do odpowiedzialności za innych turystów – 31% oraz wykazują zainteresowanie proekologiczną aktywnością ośrodków przemysłu turystycznego – 56%).

Poparcie dla idei ochrony przyrody wynika u respondentów z zaniepokojenia problemami niszczenia środowiska naturalnego. Ich zakres rozumienia spraw związanych z ochroną przyrody zbudowany jest na przekonaniu o sprawczej sile ich jednostkowych działań. Dbając o środowisko, zabezpieczają je przed degradacją. Jednakże, pomimo deklarowanej (szczegółnej)

świadomości ekologicznej (86% wskazań), przejawiającej się w odpowiedzialnych zachowaniach (79% wskazań) oraz wrażliwości na dobro natury (77%), ich postawa proekologiczna ma charakter wybiórczy (za deklaracją idą czynności selektywne, np. niezaśmiecanie środowiska, dostosowywanie się do prawa regulującego postawy proekologiczne, oszczędzanie wody i prądu, nieużywanie worków foliowych, ograniczenie korzystania ze sprzętów elektronicznych itp.). Nie zostały wskazane żadne czynności, które wymagałyby wysiłku zmiany własnych nawyków konsumenckich, pozwoliłyby poprawić jakość środowiska i wsparłyby profilaktykę ekologiczną.

Tabela 1

Działania proekologiczne podejmowane przez respondentów (backpackerów) podczas odbywania ich podróży

Lista deklarowanych czynności wspierających ochronę środowiska naturalnego	Łącznie (%)	W tym:	
		kobiety (%)	mężczyźni (%)
Zostawiam odpady tylko w miejscach do tego przeznaczonych	96	100	88
Z pełną świadomością i konsekwencją przestrzegam, ustanowionych w danym kraju, zasad dot. ochrony środowiska	88	85	94
Oszczędzam wodę, prąd elektryczny	59	49	22
Ograniczam korzystanie z elektroniki, by jak najmniej wyrzucać zużyte baterie, akumulatory	47	60	19
Segreguję odpady	44	53	25
Nie korzystam z ośrodków turystycznych, które zaturawiają środowisko naturalne	34	24	56
Sprzątam śmieci pozostawione przez innych turystów	27	25	31
Nie używam worków foliowych, naczyń plastikowych, jednorazowych sztućców	18	13	28
Korzystam z produktów, które zostały wykonane z materiałów odzyskanych w procesie recyklingu	17	25	0
Kupuję ekologiczną żywność	2	3	0

Źródło: opracowanie własne.

4. Działania instytucji i podmiotów gospodarczych na rzecz ochrony przyrody wskazywane przez respondentów

Backpackerzy odpowiedzialności za środowisko naturalne w miejscach turystycznych nie przypisują jedynie turyście jednostkowemu. Na najważniejszym, a zatem i najważniejszym, szczeblu drabiny odpowiedzialności, lokalizują władze różnego szczebla, zarządzające określonym środowiskiem naturalnym (tab. 2). Im wyznaczają normatywny charakter działania na rzecz

ochrony środowiska (podejmowanie przede wszystkim czynności formalno-prawnych). W kompetencjach władz dostrzegają obowiązek monitorowania miejsc o szczególnych walorach przyrodniczych (94%), egzekwowanie od turystów postaw proekologicznych (91%), informowanie turystów o czynnościach dozwolonych bądź zakazanych na terenach cennych ze względu na przyrodę (66%). Zdaniem respondentów to przede wszystkim władza jest powołana do zarządzania postawami proekologicznymi turystów, natomiast ich (backpackerów) wkładem w ochronę przyrody staje się akt posłusznego dostosowania się do wyznaczonych zasad.

Tabela 2

Działania proekologiczne instytucji i podmiotów gospodarczych
wskazywane przez respondentów

Lista działań instytucji i podmiotów gospodarczych wspierające ochronę środowiska naturalnego	Łącznie (%)	W tym:	
		kobiety (%)	mężczyźni (%)
Monitorowanie miejsc o szczególnych walorach przyrodniczych	94	91	100
Wymaganie prawem właściwych ekologicznie postaw w miejscach szczególnie chronionych (egzekwowanie proekologicznych zachowań np. mandatami)	91	87	100
Informowanie m.in. na tablicach o właściwych zachowaniach ekologicznych (nakazy i zakazy), umieszczone na trasach turystycznych i w miejscach szczególnie cennych ze względu na przyrodę	66	50	100
Instalowanie toalet w miejscach turystycznych	61	76	28
Montowanie kolektorów słonecznych w hostelach backpackerskich i innych ośrodkach turystycznych	39	26	66
Oczyszczalnie biologiczne w tych ośrodkach	26	24	31

Źródło: badania własne.

Kolejnymi podmiotami, od których respondenci oczekują szczególnej dbałości o środowisko naturalne, są inwestorzy, podejmujący działania gospodarcze w obszarze turystycznym. Od nich wymagają wkładu w infrastrukturę, która pozwoliłaby zabezpieczyć naturę przed skażeniem. Tak wyartykułowane oczekiwanie staje się dla ankietowanych osób kryterium wyboru ośrodka turystycznego (backpackerskiego) w trakcie odbywania przez nich podróży. Zwracają uwagę – jak określili – na wyposażenie go m.in. w odnawialne źródła energii, ekologiczne oczyszczalnie (65% wskazań).

Backpackerską dbałość o środowisko naturalne cechuje rodzaj społecznej relacji, którą mogą właściwie uformować przede wszystkim sankcje i regulacje prawne. Dlatego wszelkie regulaminy normatywizujące postawy i zachowania w środowisku naturalnym, które pozwalają zwiększyć bezpieczeństwo ekologiczne w relacji turysta–przyroda, posiada w odczuciu badanych backpackerów, najwyższy priorytet. Drugim staje się, formowana pod wpływem świadomości tej wzajemnej relacji zasada: nie szkodzić.

5. Technologiczne rozwiązania wspomagające ochronę przyrody w turystycznym ekwipunku backpackerów

Badaniu poddano stopień rozeznania backpackerów w produktach turystycznych, opartych na technologii ekologicznej. Wiedzę o rozwiązaniach technologicznych, sprzyjających ochronie przyrody potwierdziło 63% kobiet i tylko 34% mężczyzn. Różnica w proporcji jeszcze bardziej się powiększyła, gdy respondenci wskazali przedmioty, które zabierają ze sobą na wyprawy backpackerskie. Co czwarta ankietowana backpackerka i co drugi backpacker, przyznali, że – przygotowując swoją wyprawę – nie dbają o wyposażenie plecaka w produkty i sprzęty ekologiczne.

W ankiecie umieszczono wybrane produkty, które obecnie są oferowane w sklepach turystycznych jako ekologiczny ekwipunek podróżniczy (tab. 3). Respondenci wskazali: korbkową latarkę (26% wskazań), metalowe sztućce (22% wskazania), biodegradowalne środki higieny osobistej (17% wskazań), solarną ładowarkę (10% wskazań), kubeczek menstruacyjny (4% wskazań), turystyczną kuchenkę ekologiczną (3% wskazań), opakowania biodegradowalne (2% wskazań), odzież z materiałów pochodzących z recyklingu (2% wskazań) oraz składany prysznic (1% wskazań).

Tabela 3

Wybrane produkty turystyczne, oparte na technologii ekologicznej
w ekwipunku backpackerów

Lista turystycznych produktów ekologicznych	Łącznie (%)	W tym:	
		kobiety (%)	mężczyźni (%)
Plecak z ogniwem solarnym i akumulatorem dla przenośnych urządzeń elektrycznych	0	0	0
Korbkowa latarka na dynamo zasilana ruchem korbki	26	28	22
Ładowarka solarna z panelem słonecznym i akumulatorem	10	4	22
Solarne etui z zewnętrznymi głośnikami dla odtwarzaczy mp3	0	0	0
Solarne etui z bankiem energii dla laptopa	0	0	0
Turystyczna kuchenka ekologiczna z termoelektrycznym silnikiem	3	4	0
Korbkowa golarka z dwoma elastycznymi ostrzami	0	0	0
Składany prysznic turystyczny	1	1	0
Kubeczek menstruacyjny	4	6	0
Odzież z materiałów pochodzących z recyklingu np. Biodegradowalny płaszcz przeciwdeszczowy ze skrobi ziemniaczanej	2	3	0
Śledzie biodegradowalne	0	0	0
Biodegradowalne środki higieny osobistej (mydélka, szampony, proszek z orzechów mydlanych z dużą zawartością saponiny)	17	22	6
Drewniane lub metalowe sztucce lub ze skrobi termoplastycznej	22	13	41
Opakowania celulozowe, otrębowe, ze skrobi, z kukurydzy, z trzciny cukrowej, z liści palmowych	2	1	1

Źródło: badania własne.

Odsetek osób przyznających się do korzystania z technologii ekologicznych jest niewielki. Najprawdopodobniej czynnikiem warunkującym jest ekonomika wyjazdowa. Cechą charakterystyczną bowiem wyjazdów backpackerskich jest minimalizacja środków wydatkowanych na realizację planów podróźniczych. Wszelkie zatem rozwiązania ekologiczne, które wymagają dodatkowego wkładu finansowego, stanowią ogromną zaporę dla backpackerów. „Sprzęt – deklarowała jedna z respondentek – i narzędzia turystyczne są bardzo drogie, a backpacking to turystyka niezamożnego portfela, zatem jest wiedza, są chęci, ale nie ma środków na realizację dobrych celów ekologicznych (ja za ekologiczną kuchenkę turystyczną musiałam zapłacić 550 zł! I kupiłam ją nie ze względu na środowisko, ale dlatego, że często przebywam z dala od ośrodków ludzkich, wśród dzikiej przyrody i muszę korzystać ze sprzętu ułatwiającego poradzenie sobie w trudnych warunkach przyrody)”. Inny backpacker w uwagach do pytań ankietowych podjął próbę wytłumaczenia swojego niezainteresowania w posiadanie technologicznego sprzętu. W jego słowach zawarta

została esencja proekologicznych postaw backpackerskich: „jest w tej chwili moda na bycie eko. Sprzedaje się sprzęt ekologiczny, ubrania czy opakowania eko. Są to drogie gadżety, dla mnie najczęściej nieosiągalne finansowo. Dla dobra przyrody i nas wszystkich powinny być one tańsze i bardziej powszechne. Dopóki nie będą, rada jest jedna – trzeba być po prostu przyjacielem przyrody”.

6. Dyskusja

W literaturze przedmiotu nie ma jednoznacznej oceny właściwych (odpowiedzialnych) postaw backpackerów wobec środowiska przyrodniczego. Pearce, Murphy i Brymer przypuszczają, że istnieje wśród backpackerów ekologiczna świadomość i wiedza o konieczności ochrony terenów cennych. Spisali wskazane przez badanych backpackerów działania, uznane za najbardziej przyjazne dla środowiska. Szczególne miejsce zyskały formy zakwaterowania sprzyjające ochronie środowiska (29,1%); wybieranie ekologicznych sposobów podróżowania np. rowerem (8,6%) czy organizowanie pieszych wędrówek, umożliwiających bezpośredni kontakt z naturą (5,8%). Wypunktowano także jako sprzyjające ochronie przyrody w podróżach backpackerskich m.in. korzystanie z ekologicznych pojemników na żywność, stosowanie form recyklingu w hostelach, piesze zwiedzanie, montowanie na trasach turystycznych toalet przyjaznych dla środowiska i śmietników, korzystanie z proekologicznych rekreacji na łonie natury (np. uprawianie sportów wodnych), korzystanie ze środków masowej komunikacji, poszerzanie obszarów chronionych, wykorzystanie słonecznej energii, oszczędzanie wody, a przede wszystkim rozwijanie świadomości ekologicznej¹⁷, ponieważ – na co zwrócili uwagę Pearce, Murphy i Brymer – backpackerzy swoim zachowaniem niejednokrotnie budzą obawy o nadmierne zawłaszczenie zasobów przyrodniczych i obciążenie środowiska naturalnego przez zwiększoną swą turystyczną konsumpcję. Świadomość ekologiczną trzeba dopiero w backpackerach wypracować, wnioskował Cooper. Wskazywał, że z turystyki backpackerskiej wynikają problemy środowiskowe od zaśmiecania i braku właściwej utylizacji odpadów, poprzez niszczenie siedlisk krzewów i wydm. Kampanie edukacyjne, opisy w przewodnikach, takich jak Lonely Planet, tworzenie i upowszechnianie wiedzy o środowisku lokalnym (m.in. w backpackerskich

¹⁷ P.L. Pearce, L. Murphy, E. Brymer, *Evolution...*, s. 42–43; 81–83.

enklawach) mogą stać się bardziej efektywnym działaniem wychowawczym niż zakazy chroniące przed degradacją otoczenia. Postulował, by nie tyle chronić środowisko przyrodnicze przed backpackerami, ile raczej wykorzystać ich potencjał do propagowania postaw ekologicznych¹⁸.

Podsumowanie

Backpackerzy każdego, kto przyczynia się do degradacji świata przyrody, postrzegają jako natręta, który zagraża stabilizacji ekosystemu. Czują się związani swoistą relacją z przyrodą, relacją społeczną, ale brakuje im wiedzy uwzględniającej autoteliczną wartość przyrody. Stąd też ich zaangażowanie w dbałość o środowisko cechuje zdecydowanie postawa zachowawcza, zdominowana przez instrumentalny wymiar podejścia do przyrody. Światopogląd ekologiczny, który reprezentują, charakteryzuje intencjonalna dwubiegunowość (rodzaj ekologicznej ambiwalencji). Z jednej strony wpisują się w nurt proekologicznej troski o ochronę przyrody, postrzegają siebie jako szczególny typ turystów – „rozumiejących naturę”. Z drugiej jednak strony nie ma w nich zgody na ponoszenie kosztów (szczególnie ekonomicznych) na rzecz środowiska. Oczekują działań ze strony władz i podmiotów gospodarczych. Są gotowi poddać się aktom i regulacjom prawnym wskazującym wzorce postępowania, stawiają siebie w roli uświadomionego konsumenta-decydenta, który na rynku usług turystycznych wspiera swym wyborem ekoinnowacyjność podmiotów gospodarczych. Ale w codziennym doświadczeniu, gdy w grę wchodzi inwestycje (np. finansowe) dla działań profilaktycznych, chroniących przyrodę, ignorują kryteria ekologiczne.

Bibliografia

- Alejsiak W., *Turystyka w obliczu wyzwań XXI w.*, Albis, Kraków 1999.
Baranowska-Janota M., *Przyrodnicze obszary chronione i turystyka*, „Człowiek i Środowisko”, 2001, t. 4, nr 25.
Bohdanowicz P., *Turystyka a świadomość ekologiczna*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2006.
Cohen S.A., *Lifestyle travellers: Backpacking as a way of life*, „Annals of Tourism Research” 2011, t. 38, nr 4.

¹⁸ M. Cooper, *Backpackers...*

- Cooper M., *Backpackers to Fraser Island: Why Is Ecotourism a Neglected Aspect of Their Experience?* „Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism” 2001, t. 1, nr 4.
- Hall C.M., *Ecotourism in Australia, New Zealand and the South Pacific: Appropriate tourism or a new form of ecological imperialism?* [w:] *Ecotourism: A sustainable option?* red. E. Cater, G. Lowman, John Wiley, Chichester, 1994.
- Jablonkowska J.B., *Backpacker tourism among Polish seniors, w: Education and upbringing in the educational school system*, red. K. Denek, A. Kamińska, P. Oleśniewicz, Oficyna Wydawnicza Humanitas, Sosnowiec 2013.
- Jablonkowska J.B., *Backpacking a dwa pokolenia turystów - wstęp do badań nad definicją*, Rozprawy Naukowe AWF we Wrocławiu 2014, nr 46.
- Jędrzejczyk I., *Ekologiczne uwarunkowania i funkcje turystyki*, Wydawnictwo Śląsk, Katowice 1995.
- Kamieniecka J., *Ekopolityka w turystyce, Raport o zmianach możliwych i potrzebnym*, Instytut na rzecz Ekorozwoju, z. 2, Warszawa 1998.
- Kożuchowski K., *Walory przyrodnicze w turystyce i rekreacji*, Wydawnictwo Kurpisz S.A., Poznań 2005.
- Murphy L., *Exploring Social Interactions of Backpackers*, „Annals of Tourism Research” 2001, t. 28, nr 1.
- Niemiec W., *Turystyka alternatywna w zgodzie ze środowiskiem*, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Sączu, Nowy Sącz 2002.
- Oppermann M., *Regional Aspects of Tourism in New Zealand*, „Regional Studies” 1994, nr 28.
- Pearce P.L., Murphy L., Brymer E., *Evolution of the backpacker market and the potential for Australian tourism*, Sustainable Tourism Pty Ltd., Gold Coast, Queensland 2009.
- Smith V., *Boracay, Philippines: a case study in 'alternative tourism'*, w: *Tourism Alternatives*, red. V. Smith, W. Earnington, University of Pennsylvania Press, Philadelphia 1992.
- Sørensen A., *Backpacker ethnography*, „Annals of Tourism Research” 2003, t. 30, nr 4.
- Szewrański S., *Rozwój zrównoważony*, Instytut Kształtowania i Ochrony Środowiska AR, Wrocław 2002.
- Wilczek Z., *Ekologia w turystyce*, Wydawnictwo Akademickie Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej w Lublinie, Warszawa–Lublin 2004.

Backpackers ecologic awareness

Summary

There is one particular and innovative type of the tourism which in its point teaches individual receiving and experiencing backpacking. It is emphasized that there are not only characteristic basic definitions: individuality, economy, informality, independence but the social aspect which differs it from other types of travelling. The defined backpacker looks for authenticity in contact with the local society and the surrounding nature. One of the most important motivations of backpacking is the will of being closer to the nature. This search of nature beauty should – as it is thought – develop the backpackers ecologic awareness level and form their particular sensitivity towards natural environment.

The aim of this research was to get knowledge of backpackers ecologic awareness, the apprenticeships undertaking in natural environment while traveling, diagnosing their proecologic expectations and knowledge of tourist products based on ecological technology.

The method used in the research was the questionnaire among one hundred group of Polish backpackers aged 19–50. They had at least one individual backpack travel and they define themselves as “backpackers”.

Translated by: *Izabela Stanek*